

Európai uniós rendelet az inváziós fajokról

Dr. Bartha Dénes – intézetigazgató egyetemi tanár, NYME EMK NTI

Az Európai Parlament és a Tanács 2015. január 1-jén léptette életbe az inváziós fajokról szóló rendeletet. Készítésének híre egyesekben gyanakvást, aggályokat keltett, s ezzel aztán sokakban sikerült félelmet gerjeszteni. (E megmozdulás dramaturgiája, hatása, következménye, tanulságai folytán részletes elemzést érdemelne.) A jogszabályalkotás hátterében legfőképpen az áll, hogy az Európai Unió idegen honos özőnfajokkal kapcsolatban felmerülő kiadási legalább évi 12 milliárd euróra becsülhetők, és a kárköltések sajnos folyamatosan emelkednek.

A rendeletben foglaltak ránk is kihatnak, s kötelező érvényűek, ezért tekintjük át röviden, hogy mit is tartalmaz az 1143/2014. számú, az idegen honos inváziós fajok betelepítésének vagy behurcolásának és terjedésének megelőzéséről és kezeléséről szóló EU rendelet.

Egy kis fogalommagyarázat

Az egyértelműség kedvéért először adjuk meg azon alapfogalmak definícióit, amelyekre épül a nevezett rendelet. **Idegen honos faj** – az idézett jogszabály szerint – „a természetes előfordulási területén kívüli területre betelepített vagy behurcolt állat-, növény-, gomba- vagy mikroorganizmus-faj, alfaj vagy alacsonyabb rendszertani egység bármely élő példánya, beleértve az ilyen fajok részeit, ivarsejtjeit, magjait, petéit vagy szaporítóképletét, valamint a túlélésre és a későbbi szaporodásra képes keresztezett vagy nemesített fajtákat is”. Ettől meg kell különböztetnünk az **idegen honos inváziós fajt**¹, amely „olyan idegen honos faj, amelyről megállapítást nyert, hogy betelepítése vagy behurcolása, illetve terjedése veszélyezteti vagy káros hatást gyakorol a biológiai sokféleségre és a kapcsolódó ökoszisztéma-szolgáltatásokra”. Egy új területre való bekerülés típusai közül tehát az ember által szándékosan betelepített és nem szándékosan behurcolt fajokra vonatkozik csak a rendelet, a bevándorlókra viszont nem.

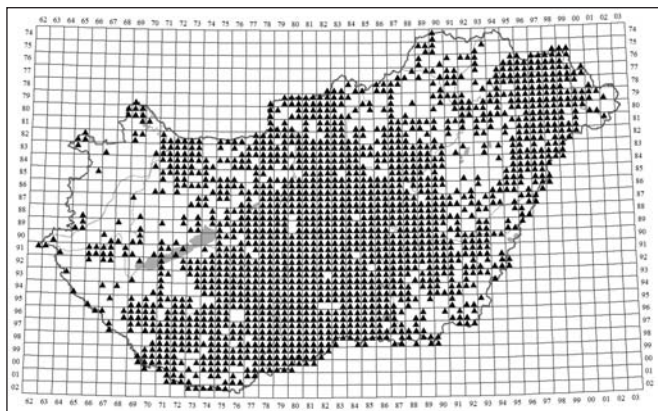
Természetesen nem mindegy, hogy az idegen honos inváziós faj milyen szintű gondot okoz, ezért különbséget tesznek az uniós számára veszélyt jelentő idegen honos in-

váziós faj („olyan idegen honos inváziós faj, amelynek káros hatása összehangolt, uniós szintű fellépést tesz szükségessé”) és a tagállami szinten veszélyt jelentő idegen honos inváziós faj („az uniós számára veszélyt jelentő idegen honos inváziós fajoktól eltérő olyan idegen honos inváziós faj, amelynek környezetbe történő kibocsátása és terjedése a tagállam tudományos bizonyítékokon alapuló megítélése szerint jelentős káros hatást gyakorol a tagállam területén vagy annak egy részén, még akkor is, ha e káros hatás ténye nem teljes mértékben bizonyított, és ez a káros hatás az érintett tagállam szintjén intézkedéseket tesz szükséges-sé”) között.

A rendelet célja és főbb tartalmi elemei

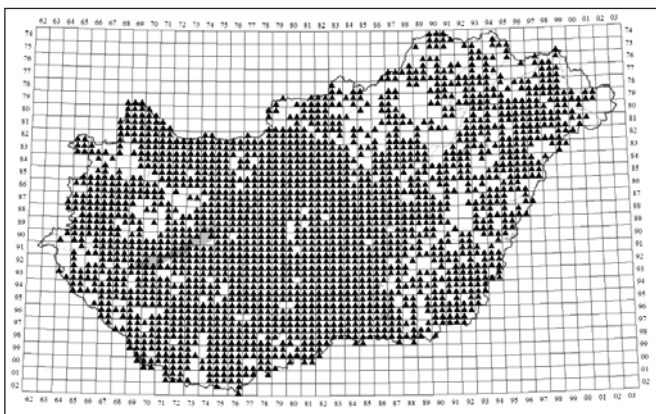
E rendeletet azért kellett megalkotni, mert az idegen honos fajok nagy része invázióssá válhat, s azon túl, hogy komoly káros hatást gyakorolhatnak a biodiverzitásra és az ebből eredő, napjainkban egyre jobban felismert ökoszisztéma-szolgáltatásokra, egyéb társadalmi (pl. népegészségügyi) és gazdasági (pl. terméscsökkenés) gondot okoznak, amelyek megelőzése, mérséklése vagy megszüntetése közös érdek. Tény az is, hogy a globális kereskedelem bővülése, a közlekedés, a turizmus és az éghajlatváltozás tovább fokozhatják az e fajok okozta kockázatot. Az idegen honos inváziós fajok a biológiai sokféleséget és a kapcsolódó ökoszisztéma-szolgáltatásokat különféle módon veszélyeztethetik, ilyen például az élőhelyek átalakítása, ezek összetételének, szerkezetének és működésének megváltoztatása, az őshonos fajokkal való versengés, azok kiszorítása vagy a velük való hibridizálódás, betegségek terjesztése, állatok esetében a ragadozás. Az Európai Unió területén mintegy 12 000 idegen honos faj található a környezetben, s ennek mintegy 10-15 százaléka tekinthető inváziós viselkedésűnek.

A rendelet előírja továbbá, hogy össze kell állítani az Európai Unió számára veszélyesnek tekintett idegen honos inváziós fajok jegyzékét, és azt rendszeresen aktualizálni is kell. Ebben az uniós jegyzékben azokra a fajokra kell összpontosítani, amelyeknek a káros hatása költséghatékonyan, ténylegesen megelőzhető, mérsékelhető vagy minimálisra csökkenthető. A listára való felvétel feltételrendszerének összeállítása azt is bizonyítja, hogy kizárólag tudományos alapon, megfelelő bizonyítékokra támaszkodva lehet csak je-

1. ábra: A selyemkóró napjainkban az alacsony fekvésű területék java részét már belakta

¹ Az inváziós faj (helytelenül invazív faj) kifejezés helyett – a magyar szaknyelv ápolása érdekében – néhány éve az özőnfaj megnevezés használatát javasolták, a rendelet magyar nyelvű változatának készítői ezt azonban nem vették figyelembe.

2. ábra: A korábban dicsőített bálványfa feltartóztatataillan karrierje

lölést tenni, a szubjektív vélekedéseknek, megérzéseknek nincs helye.

Fontos kitétel az is, hogy a jegyzékre felkerülő idegen honos inváziós fajok kiválasztásakor – a rendelet céljainak sérelme nélkül – különös figyelmet kell fordítani a széles körben hasznosított fajokra, és amelyek jelentős társadalmi és gazdasági előnyökkel szolgálnak valamely tagállamban. (A fehér akác listára való felkerülése már csak ezen mondat alapján is valótlán fenyegetés volt. Viszont inváziós viselkedése természetes/természetszerű erdeinkben vagy gyepeinken továbbra is megoldatlan probléma.)

Az idegen honos inváziós fajok okozta gondok kezelése terén a rendelet nagy hangsúlyt fektet a megelőzésre (az elővigyázatosság elve alapján), mert ez költséghatékonyabb az utólagos beavatkozásoknál. Ezért kiemelt kérdésként kezelik azon idegen honos inváziós fajok jegyzékbe való felvételét, amelyek még nincsenek jelen az unióban, vagy az invázió kezdeti szakaszában vannak. Emellett természetesen a már jelen lévő, legjelentősebb kárt okozó fajokra is összpontosítani kell.

A jegyzéken szereplő fajok unióba történő szándékos vagy gondatlan behozatalára, szaporítására, nevelésére, szállítására, beszerzésére, értékesítésére, használatára, kereskedelmére, tartására és környezetbe történő kibocsátására az uniós szintű tilalom bevezetése elengedhetetlen. Előfordulhat viszont az is, hogy olyan idegen honos fajt észlelnek az unió határainál vagy már az unió területén, amely még nem szerepel a jegyzéken.

Ilyen esetekben a tagállamoknak lehetősége van arra, hogy a rendelkezésre álló tudományos bizonyítékok (és nem pedig sejtések, vélekedések) alapján vészhelyzeti intézkedéseket fogadjanak el, s azonnal felléphessenek mindazon fajok ellen, amelyek bekerülése és terjedése kockázatot jelenthet az adott országban.

Bár a kutatók már eddig is számottevő ismeretanyagot halmoztak fel az inváziós fajokkal kapcsolatban, fontos, hogy a tudásalap bővítése céljából a tagállamok e fajokra irányuló kutatási, monitorozó és felügyeleti tevékenységeket is végezzenek. Napjaink migrációs eseményeinek megoldására tett javaslatokhoz

és konkrét lépésekhez hasonlóan az idegen honos inváziós fajok szándékos betelepítésének megelőzése érdekében hatósági ellenőrzést vezetnek be, s az első határállomáson, illetve belépési ponton kell ellenőrizni, hogy a behozni kívánt faj hordoz-e veszélyt az unió számára.

Az idegen honos inváziós fajok általában károsítják az ökoszisztémákat és csökkentik azok ellenálló képességét. Épp ezért az okozott kár helyrehozatala, valamint a fajok, élőhelyek és területek védettségi állapotának javítása érdekében helyreállítási intézkedésekre van szükség. Ezek költségeit – a szennyező fizet elvével összhangban – meg kell téríteni.

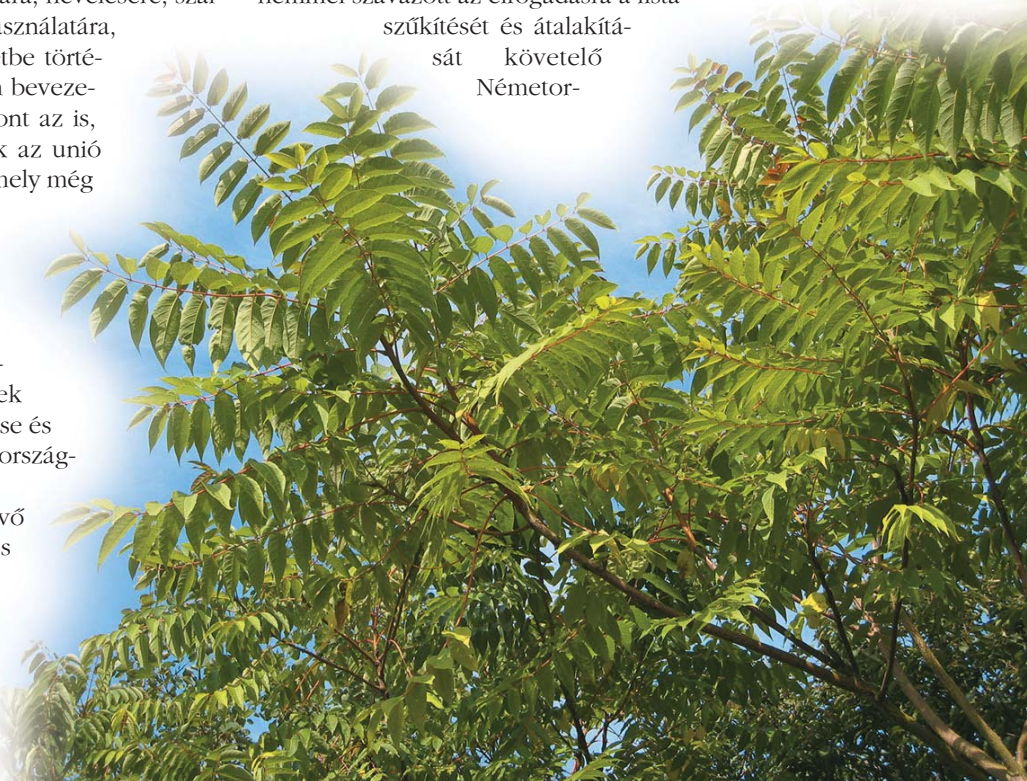
Nem mellékes kitétel, hogy a rendeletnek való megfelelés érdekében a tagállamok jogsértés esetén hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciókat szabjanak ki, illetve kötelezettségeket róhassanak az idegen honos fajok tartóira és felhasználóira, valamint az érintett földterület tulajdonosaira és bérlőire.

Ha a tagállamok a rendelet céljait, nevezetesen az Európai Unión belül az idegen honos inváziós fajok betelepítése vagy behurcolása és terjedése által a biológiai sokféleségre gyakorolt káros hatás megelőzését, mérséklését és minimálisra csökkentését nem tudják kielégítően megvalósítani, akkor – a szubszidiaritás elvének megfelelően – uniós szintű intézkedéseket lehet hozni. A tagállamok fenntarthatnak vagy elfogadhatnak olyan szabályokat az unióra veszélyt jelentő idegen honos inváziós fajra vonatkozóan, amelyek a rendeletben megállapítottaknál szigorúbbak, valamint a tagállami szinten veszélyt hordozó idegen honos inváziós fajokra is lehet olyan rendelkezéseket hozni, mint az uniós szintű idegen honos inváziós fajokra.

Az idegen honos inváziós fajok listája

2015. december 4-én a tagországok képviselőiből álló bizottság elfogadta azt a fajlistát, amelyet az előzőekben vázolt rendelet írt elő, s az 2016. január 1-jén hatályba is lépett. E jegyzéken jelenleg 37 faj szerepel, s érdekesség, hogy nemmel szavazott az elfogadásra a lista

szűkítését és átalakítását követelő Németer-

szág, illetve az egy-egy fajjal, fajcsoporttal egyet nem értő Belgium és Hollandia.

A szigetországok zöme (pl. Egyesült Királyság, Málta, Ciprus) – ahol a kontinens országaihoz képest még nagyobb gondot okoznak az idegen honos inváziós fajok – határozottan támogatta a jegyzéket, míg több tagország (pl. Csehország, Lengyelország), illetve civil szervezet annak bővítését látná szívesen.

A listán 14 növény- és 23 állatfaj szerepel. A növények fele vízinövény, s közülük 4 (*kaliforniai tündérbínár, bévízi gázló, sárgavirágú tóalma, közönséges süllőbínár*) már hazánkban előfordul a természetben is, míg a szárazföldi fajokból csak egy (*Sosnowsky-medvetalp*). A listázott 9 emlősfaj nem fordul elő hazánkban, vagy egy-két példány elszabadulásával kell évente számolni (*mosómedve* – melynek tartása a korábban beszerzett példányok természetes pusztulásáig engedélyezett), vagy nincs tudomásunk kiszabadulásukról (óvilági csíkos mókus). A 3 feltüntetett madárfaj közül csak a szent íbisznek vannak nagyon ritkán kóborló példányai Magyarországon. A kedvtelésből tartott, s aztán megunt ékszer-technősök viszont már fel-felbukkannak természetes vizeinkben, azonban a nagyobb teleket szerencsére nem tudják átveszteni, miként a nagyra növő amerikai ökörbéka sem. A listán lévő két halfaj (kínai razbóra, amurgéb) viszont előfordul hazánkban, s komoly károkat is okoznak. Az egyetlen rovarfaj, az ázsiai lódarázs még nem került be hozzánk, a 6 rákfaj közül már több ott van természetes vizeinkben, s az akvaristák is forgalmazzák őket.

Záró gondolatok

A listát tanulmányozva bizonyára többen fellelegeztek, mert preferált idegen honos inváziós fajok/fajaik nem szerepelnek azon. Ellenben többekben valószínűleg felmerült, hogy a súlyos népegészségügyi problémákat okozó, az ország lakosságának egynegyedét allergiássá tevő parlagfű miért nincs rajta.

S az erdészeti szempontból súlyos gondokat előidéző zöld juhar, amerikai kőris, kései meggy, bálványfa, nyugati ostorfa, keskenylevelű ezüstfa, gyalogakác, parti szőlő, közönséges vadszőlő, vagy a magas és kanadai aranyvessző, selyemkóró, süntök, magas kúpvirág, alkörmösfajok, óriáskeserűfű-fajok, észak-amerikai őszirózsafajok miért nem kerültek fel a listára, illetve mikor kerülnek fel?

A mikor kérdésre talán könnyebb válaszolnunk. Mivel a rendelet értelmében az idegen honos inváziós fajok jegyzékét meghatározott időközönként aktualizálni kell, az illetékes tagállamok akarától és érdekérvényesítő képességétől függ, hogy e fajok mikor vétetnek fel. A miért kérdésre már sokkal nehezebb választ adni, mert sokrétű okok állhatnak mögötte. Mindenesetre a magyarázatok között ott szerepel az is, hogy szinte minden nevezett faj „védelmére” van már valamilyen parciális érdekeket szem előtt tartó csoportosulás, egyesülés, koalíció. Horribile dictu, a parlagfű védelmében is szerveződésnek lehetünk szemtanúi a világhálón és a facebookon!

Amíg ezeken nem tudunk felülemelkedni, addig a listára kerülésnek is kicsi az esélye, s ami legalább ilyen fontos, az e fajok elleni védekezést nemzeti forrásból kell megoldanunk. Ez pedig nagyobb költségekkel jár, nem beszélve arról, hogy veszélyeztetjük a Pannon Biogeográfiai Régió néven számon tartott és az Európai Unióban ezért külön figyelmet kivívó örökségünket.

A térképek forrása: *Magyar Flóratérképezési Program (NymE EMK Növénytanai és Természetvédelmi Intézet)*

Pályázati felhívás Kereskedelmi osztályvezetői munkakörbe

Az EGERERDŐ Zrt. felhívást tesz közzé **Kereskedelmi osztályvezetői** munkakörre.

A jogviszony időtartama: A Munka Törvénykönyv alapján létesülő jogviszony határozatlan időre, 3 hónap próbaidővel létesül.

A Munkáltató célja a jogviszony létesítésével:

2017. 01. 01-től Kereskedelmi osztályvezetői munkakör betöltése.

A munkavégzés helye:

Az EGERERDŐ Zrt. központi irodaépülete (3300 Eger, Kossuth L. u. 18.).

Munkaideje: Éves munkaidőkeret.

A munkakörbe tartozó főbb feladatok:

- elkészíti az értékesítési szerződéseket mindazon termékekre, amelyeket a Társaság erdészeti termelnek,
- folyamatos feladatát képezi a piackutatás,
- az eladott termékek esetleges vevői reklamációjának rendezése
- nyomon követi az export és belföldi szállítmányokat
- kezeli a fuvarozás során felmerült problémákat,
- végzi a Társaság külkereskedelemmel kapcsolatos idegen nyelvű levelezését,

A pályázat elbírálásánál előnyt jelent:

- Állami erdészeti Zrt.-nél szerzett kereskedelmi gyakorlat
- Egyéb fakeskedelmi gyakorlat
- Több idegen nyelv tárgyalási és levelezési szintű ismerete
- terhelhetőség, önálló munkavégzésre és csapatmunkára képesség, jó szervező-képesség

Pályázati feltételek:

- szakmai felsőfokú szakirányú végzettség (erdőmérnök, v. faipari mérnök)
- német, v. angol nyelv tárgyalási és levelezési szintű ismerete
- magyar állampolgárság
- cselekvőképesség
- büntetlen előélet (hatósági bizonyítvánnyal igazolt módon)
- „B” kategóriás vezetői engedély és tényleges vezetési jártasság
- felhasználói szintű MS Office ismeret (irodai alkalmazások)
- minimum öt év erdőgazdálkodásban, vagy faanyag-kereskedelemben eltöltött gyakorlat

A pályázat részeként benyújtandó iratok, igazolások:

- a pályázó személyi adatait és elérhetőségeit (telefon, e-mail cím) is tartalmazó, részletes szakmai önéletrajz
- motivációs levél
- a végzettségét, képzettségét, nyelvtudást igazoló okiratok másolata
- bruttó havi bérigény megjelölése

A pályázat benyújtásának határideje: 2016. április 30.

A pályázat benyújtásának módja:

A pályázatot egy példányban, zárt borítékban kell eljuttatni az EGERERDŐ Zrt. központi címére postai úton (3300 Eger, Kossuth L. u. 18.), vagy személyesen ugyanott a titkárságon, vagy e-mailben az urban.pal@egererdo.hu címre kell benyújtani. Urban Pál erdőgazdálkodási vezérigazgató-helyettes nevére címzetten, az előírt határidőn belül.

A postai úton küldött pályázatok esetén a postai bélyegzőn szereplő dátumot tekintjük a benyújtás időpontjának.

A pályázatot zártan kezeljük. A pályázókról csak bíráló bizottság (vezérigazgató, vezérigazgató-helyettesek, kereskedelmi osztályvezető) kap tájékoztatást.

A pályázat elbírálásának határideje:

a benyújtási határidőt követő 14 napon belül

A pályázók a pályázat eredményéről az elbírálást követő 8 napon belül értesítést kapnak.

Az állás betölthető: megegyezés szerint